היום נלמד בעזרת ה׳:

בכורות דף נג

פרק תשיעי. הפרק עוסק במצות ׳מעשר בהמה׳. צריך להפריש עשירית מכל הבהמות הנולדים בכל שנה, ואסור לעשר מהבהמות הנולדים בשנה אחת על הנולדים בשנה אחרת. צורת ׳המעשר׳, מוציאים את הבהמות אחת אחת וסופרים את העשירית וצובעים אותה בצבע אדום. הבהמה נהיית קדושה לקרבן שלמים ובשרה נאכל לבעלים. אמנם אם נפל בה מום היא מותרת בשחיטה לבעלים.

משנה: מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ.

בפני הבית ושלא בפני הבית: כלומר גם בזמן שבית המקדש אינו קיים בכל אופן מצות המעשר קיימת.

בחולין אבל לא במוקדשים: מצות המעשר היא רק בבהמות חולין ולא בבהמות שכבר הוקדשו לקרבן, ולכן אם יעשר בהמות קודשים המעשר לא חל.

ונוהג בבקר ובצאן: אבל אי אפשר לעשר מבקר על צאן או מצאן על בקר, כי צריך לעשר מכל מין ומין בפני עצמו. והמעשר נוהג בכבשים ובעזים והם כן מתעשרין מזה על זה כי שניהם מין ׳צאן׳.

בחדש ובישן: המעשר נוהג בבהמות ישנות שנולדות בשנה שעברה, ובבהמות חדשות שנולדו בשנה הזו. אבל אי אפשר לעשר משנה אחת על שנה אחרת.

שהיה בדין: המשנה מבארת, שהיה מקום לומר קל וחומר שאי אפשר לעשר מכבשים על עיזים. כי אם החדש והישן מאותו המין, שאינם כלאיים זה בזה, בכל אופן אינם מתעשרין מזה על זה. כל שכן שכבשים ועזים שהן כלאיים זה בזה, וכי אינו דין שלא יהיו מתעשרין מזה על זה? אמנם על כך תלמוד לומר ״**וכל מעשר בקר וצאן**״ המילה ״צאן״ כוללת במשמעותה את כל סוגי הבהמות הדקות (כבשים ועיזים).

גמרא: לימא מתני' דלא כרבי עקיבא: לכאורה משנתנו האומרת שמעשר בהמה נוהג בחו"ל, סוברת שלא כמו רבי עקיבא. כי רבי עקיבא אומר שאי אפשר להביא מעשר בהמה מחו"ל. רבי עקיבא לומד זאת מהפסוק "**והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם**". המילה "מעשרותיכם" (בלשון רבים) כוללת שתי מעשרות, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. ללמד שהם שוים זה לזה. מהמקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה גם מעלה מעשר בהמה, והיינו רק מארץ ישראל, כי רק בארץ ישראל נוהגים דיני תרומות ומעשרות, וכמו כן רק בבהמות של ארץ ישראל נוהגת מצות מעשר בהמה.

דחייה: **אפי' תימא ר' עקיבא, כאן ליקרב כאן ליקדש:** אפשר לומר שהמשנה סוברת כרבי עקיבא, כי באמת גם בחו"ל יש מצות מעשר בהמה, אבל יש הבדל בין חו"ל לארץ. רבי עקיבא דיבר על הקרבת בהמת המעשר, ובהמת מעשר של חו"ל לא מקריבים אותה. אבל המשנה מדברת על קדושת הבהמה, וגם בבהמת חו"ל יש קדושת מעשר.

דיקא נמי: וכך מדוייק מדברי רבי עקיבא שהוא מדבר על הקרבה. כי הוא הביא את הפסוק "והבאתם שמה" המדבר על הבאת הבהמה לקרבן, ומזה הוא ממעט בהמת חו"ל. קושיא: **אי הכי מאחר שאינו קרב אמאי קדוש?** אם הבהמה אינה קריבה, מה המשמעות של הקדושה שלה? תירוץ: **לנאכל במומו לבעלים:** הבעלים צריך להמתין עד שיפול בה מום כדי שיהא מותר לאכול אותה.

*

למדנו במשנה – בפני הבית ושלא בפני הבית:

קושיא: **אי הכי אפי' האידנא נמי!** אם כן גם בזמננו יש מצות מעשר בהמה! ומדוע בזמן הזה היא לא נוהגת? תירוץ: **כדרב הונא דאמר רב הונא גזירה משום יתום:** אסור להכניס לדיר יתום שמתה אימו בשעת לידתו. ולכן רבנן גזרו שלא לעשר בהמות בזמן הזה מחשש שמא יכניסו גם יתום להתעשר. קושיא: **אי הכי מעיקרא נמי לא:** אם כן היה על רבנן לגזור גם קודם חורבן הבית שלא יעשרו בהמות. **אלא אפשר בהכרזה, הכא נמי אפשר בהכרזה!** אלא הסיבה שחכמים לא גזרו אז, בגלל שאפשר להכריז ולהודיע שלא יכניסו יתום לדיר. אם כן גם בזמן הזה אפשר להכריז, וחוזרת השאלה מדוע בזמן הזה לא נוהג מעשר בהמה?

אלא אמר רבה משום תקלה: מכיון שבזמן הזה אי אפשר להקריב את הבהמה המעושרת, וצריך להמתין עד שיפול בה מום, ובינתיים היא אסורה בגיזה ועבודה. אנו חוששים שמא יבואו בה לדי תקלה, כגון שיעבדו או יגזזו אותה, או שישחטו אותה לפני שיפול בה מום.

ומנא תימרא דחיישינן לתקלה? ומניין אנו לומדים שחוששים לתקלה?

דתניא אין מקדישין וכו': מכיון שבזמן הזה אין לנו בית המקדש, אסור להקדיש או להעריך או להחרים (= סוגים של הקדש), מחשש לתקלה, שיהנו מהבהמה או מהפירות וכדו' ויעברו על איסור מעילה. ולכן אם עבר והקדיש, צריך לבער את ההקדש מהעולם. דהיינו אם הקדיש בהמה היא 'תיעקר' (כדלהלן). ואם הקדיש פירות כסות וכלים, יניח אותם שירקבו. ואם הקדיש מעות וכלי מתכות, יוליך אותם לים המלח. ומבארת הברייתא – ואיזהו עיקור? נועל דלת בפני הבהמה שלא תוכל לצאת, והיא מתה מאליה ברעב.

קושיא: **אי הכי בכור נמי לא ליקדש**: אם כן שרבנן יגזרו גם על בכור, שלא יהיה בכור בזמן הזה מחשש שיבואו בו לידי תקלה. תירוץ: **בכור בדידן תליא מילתא? ברחם קדוש**: וכי הקדושה שלו תלויה בנו? הרי הוא קדוש מרגע יציאתו מהרחם של אימו. (מה שאין כן במעשר בהמה, שאם אנחנו לא נעשר, הבהמה לא תתקדש). קושיא: **הכי קאמר ליקנינהו לאודנייהו לעובדי כוכבים דלא ליקדש מעיקרא**: כוונת המקשן היתה שנמצא פיתרון שהקדושה כלל לא תחול. דהיינו עלינו להקנות לגוי את האוזן של האמא של הבכור, ואז הבכור שיוולד לה לא יהיה קדוש (כי הוא בשותפות עם גוי). תירוץ: **אפשר כדרב יהודה, דאמר רב יהודה מותר לו לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם**: יש פיתרון יותר טוב. וכמו שאמר רב יהודה, שמותר להטיל מום בבכור כשהוא בבטן אימו קודם שיצא החוצה. זו דרך טובה יותר, משום שהבכור מתקדש אלא שהוא לא ראוי להקרבה, (ובגלל שכבר הוא לא ראוי להקרבה אין חשש שיבואו בו לידי תקלה). אבל אם ימכור אותו לגוי לא תחול בו קדושה כלל. קושיא: **הכא נמי אפשר דשדי ביה מומא מעיקרא**: גם במעשר בהמה אפשר לעשות את הפיתרון הזה, להטיל מום בבהמה מתחילה ואז לא יהיה בה חשש לתקלה. ואם כן מדוע רבנן בטלו לגמרי את המצוה? תירוץ: **מי ידע הי נפיק?** האם הוא יודע איזו בהמה תצא

העשירית? ולכן הוא לא יודע באיזו בהמה להטיל מום. קושיא: **וכי תימא דמפיק ליה ברישׁ עשׂרה, "לא יבקר בין טוב לרע" אמר רחמנא!** ואם תאמר שהוא יטיל מום באחת הבהמות ויוציא אותה עשירית, אי אפשר לעשות כן! כי הפסוק אומר שהבהמה צריכה לצאת מעצמה ואסור לבחור את מי להוציא.

וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכולי עדריה, מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא: ואם תאמר שהוא יטיל מום בכל העדר שלו, אין לעשות כן, משום שבמהרה יבנה בית המקדש ולא יהיו לנו בהמות להקריב, כי כולם יהיו בעלי מום. קושיא: **הכי נמי בבכור בהמה, מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא:** אם כן מדוע בבכור מותר לעשות בו מום בבטן אימו? והרי לא יהיו לנו בהמות להקרבה. תירוץ: **אפשר בפשוטין:** עדיין ישארו לנו להקרבה בהמות ה'פשוטין' = שאינן בכורות. קושיא: **הכא נמי אפשר בלקוחין:** אם כן במעשר בהמה, אפשר לקנות בהמות מאחרים, ואז הם פטורות ממעשר בהמה (כי הקונה בהמה פטור ממעשר). ומדוע אי אפשר להטיל מום בכל העדר כדי להיפטר ממעשר? תירוץ: **כיון דאיהו שדי וכו':** אם בעלי העדר יטילו מום בכל העדר, לא יספיקו הבהמות שישארו לקנייה, בשביל למלא את המחסור בקרבנות. משום שהמומין הפוסלים בהמות מלהקרבה, הם אפילו מומים דקים כגון 'דוקין שבעין', ולכן גם בבהמות לקנייה יהיו הרבה בהמות פסולות מלהקרבה. ובסופו של דבר לא ישארו מספיק בהמות לקרבנות.

*

למדנו במשנה – בחולין אבל לא במוקדשין:

קושיא: **מוקדשין פשיטא! לאו דידיה נינהו:** פשוט שהוא לא יכול לעשר קרבנות קדושים, שהרי הם לא שייכים לו אלא הם 'ממון גבוה'. תירוץ: **בקדשים קלים, ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים 'ממון בעלים' הם:** המשנה עוסקת בקדשים קלים (כגון שלמים), ובשיטת ר"י הגלילי הסובר שגם לאחר שהקדישם הם שייכים לבעלים. הגמרא מביאה את שיטתו –

דתניא: וכפי שלמדנו בברייתא. נאמר לגבי אשם גזלות (= מי שנשבע לשקר שלא חייב ממון לחבירו, ואח"כ הודה שחייב, מביא אשם גזילות) "נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה' וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ", כלומר שאם הוא כיחש בדבר שהוא מוקדש לה'

(ובשבועה לשקר יש מעילה בה'), והוא גם שייך לעמיתו (= חבירו), חייב להביא קרבן אשם גזילות. וזה בא לרבות שאם כפר בקדשים קלים של חבירו, ואח"כ הודה, חייב להביא אשם גזילות. משום שהם קדושים לה' והם גם ממון של חבירו. והסיבה שהם ממון חבירו משום שקודשים קלים הם ממון בעלים. ע"כ הברייתא.

סלקא דעתך אמינא ליעשרו, קמ"ל: היה מקום לחשוב שבגלל שקודשים קלים הם 'ממון בעלים' צריך לעשר אותם, קמ"ל שלא. קושיא: **ואימא הכי נמי!** אולי באמת כן צריך לעשר אותם, ומניין שלא? תירוץ: **"יהיה קדש" אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש:** נאמר במעשר בהמה "**העשירי יהיה קודש**" כלומר שעכשיו על ידי המעשר הוא יהיה קדוש, אבל דבר שכבר קדוש אין בו מצות מעשר. וקודשים קלים הם כבר קדושים ולכן אין בהם מצות מעשר.

קושיא: **טעמא דכתב רחמנא "יהיה קדש", הא לאו הכי הוה אמינא חיילא קדושת מעשר עילויהו? השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילא, קדושה קלה אקדושה קלה מיבעיא?!** האם כל הטעם שלא מעשרים קודשים קלים בגלל שכתוב "יהיה קודש", אבל בלי הפסוק היינו אומרים שקדושת מעשר תחול על הקרבן? והרי אם קדושה חמורה אינה חלה על קדושה קלה, וכי קדושה קלה יכולה לחול על קדושה חמורה?

מאי היא? הגמרא עוצרת ומבארת את המקרה שקדושה חמורה אינה חלה על קדושה קלה.

דתנן אחד קדשי מזבח וכו': אי אפשר לשנות בהמה שהוקדשה למזבח, שתהיה קדושה בקדושת בדק הבית. וכן לא להיפך. למרות שקדושת מזבח חמורה יותר, היא לא יכולה לחול על קדושת בדק הבית.

אבל מקדישין אותו הקדש עילוי: ולמרות זאת, אם לקח קרבן הקדוש למזבח, והקדיש אותו בקדושת בדק הבית, הוא צריך לתת את טובת ההנאה שיש לו בקרבן, לבדק הבית. ה'טובת ההנאה' היא שהוא יכול לבחור לאיזה כהן לתת את הקרבן, ולכן הוא יכול לקבל כסף מישראלי כדי שיתן את הקרבן לנכד הכהן של הישראלי. את השווי של טובת ההנאה הזו הוא נותן לבדק הבית.

ומחרימין אותו: וכמו כן אם "החרים" קרבן הקדוש בקדושת מזבח, הוא נותן לכהן את טובת ההנאה הנ"ל שיש לו בקרבן. עד כאן המשנה בתמורה.

תירוץ: **מהו דתימא:** הייתי חושב שדוקא במקדיש לקרבן בהמה הקדושה לבדק הבית, הקדושה לא חלה, למרות שהיא חמורה יותר. משום שלא כל בהמה עומדת להיות קרבן, ואדרבא רוב הבהמות עומדות לאכילה, ולכן כשהוא הקדיש את הבהמה לבדק הבית חלה עליה הקדושה ואי אפשר יותר לשנות אותה. אבל כאן לגבי מעשר בהמה הרי כל הבהמות עומדות למעשר, ואם כן אפילו שהוא הקדיש את הבהמה לשלמים לא פקעה תורת מעשר ממנה, וממילא הוא יתחייב לעשר אותה. קמ"ל שלא.

למאי נפקא מינה? בלא ימכר ובלא יגאל: מה הנפקא מינה אם כן היתה חלה קדושת מעשר על קרבן שלמים? הרי מעשר אינו חמור יותר משלמים! והתשובה – את מעשר בהמה אי אפשר לפדות, אבל קודשים קלים אפשר לפדות כשנפל בהם מום.

*

למדנו במשנה – ונוהג בבקר ובצאן ואין מתעשרין מזה על זה בכבשים ובעזים וכו': בחדש ובישן ואינן מתעשרין מזה על זה.

קושיא: **ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה מק"ו!** אם כבשים ועזים שהם כלאיים זה בזה ובכל אופן מתעשרין מזה על זה. אם כן חדש וישן של אותו המין שאינם כלאים זה בזה, אינו דין שיתעשרו מזה על זה?

תשובה: **תלמוד לומר "עשר תעשר" בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן. מה מעשר דגן מחדש על הישן לא, אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא.**

קושיא: **אי הכי כבשים ועזים נמי לימא 'מקיש מעשר בהמה למעשר דגן', מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא:** ועל פי ההיקש הזה יהיה אסור לעשר מכבשים על עיזים! תירוץ: **רבי רחמנא "צאן":** ללמד שכל הצאן נחשבים לסוג אחד ואפשר לעשר מזה על זה. קושיא: **אי הכי חדש וישן נמי:** אם כן שיהיה מותר לעשר גם מחדש על ישן, בגלל הלימוד

של "צאן" הנ"ל. תירוץ: **הא כתיב "עשר תעשר":** להקיש למעשר דגן כנ"ל, ואם כן כמו שבדגן אי אפשר משנה לשנה כך גם כאן. קושיא: **ומה ראית?** למה אתה מעדיף לרבות מ"צאן" שאפשר לעשר מכבשים על עיזים, ולמעט מ"עשר תעשר" שאי אפשר לעשר מחדש על ישן. ואתה לא אומר הפוך שמ"צאן" נלמד לעשר מחדש על ישן, ומ"עשר תעשר" נמעט שלא לעשר מכבשים על עיזים (כמו שבדגן אי אפשר לעשר ממין אחד על מין אחר). תירוץ: **אמר רבא אמר קרא "שנה שנה" לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר!** הפסוק "עשר תעשר" ממשיך ואומר "שנה שנה" (לשן הפסוק "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה"). ללמד שההיקש בין דגן למעשר בהמה הוא רק לגבי השנים בלבד, והיינו שאי אפשר לעשר מחדש על ישן.